

L U D

ORGAN POLSKIEGO TOWARZYSTWA LUDOZNAWCZEGO
I KOMITETU NAUK ETNOLOGICZNYCH
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

TOM LXXVII ZA ROK 1994

nr int. 013

L U D

ORGAN POLSKIEGO TOWARZYSTWA
LUDOZNAWCZEGO

I

KOMITETU NAUK ETNOLOGICZNYCH

ORGANE DE LA SOCIÉTÉ POLONAISE D'ETHNOLOGIE
ET DU COMITÉ DES SCIENCES ETHNOLOGIQUES

ZAŁOŻONY W ROKU

1895

PRZEZ

ANTONIEGO KALINĘ

OGÓLNEGO ZBIORU

TOM LXXVII

ZA ROK 1994

P O L S K I E T O W A R Z Y S T W O L U D O Z N A W C Z E

KOMITET NAUK ETNOLOGICZNYCH POLSKIEJ AKADEMII NAUK

POZNAŃ – WARSZAWA – WROCŁAW 1994

KOMITET REDAKCYJNY

Maria Biernacka, Zbigniew Jasiewicz (przewodniczący)
Bronisława Kopczyńska-Jaworska, Anna Kowalska-Lewicka,
Antoni Kuczyński – sekretarz

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

Redaktor naczelny – Zbigniew Jasiewicz,
Zastępca redaktora naczelnego – Jacek Bednarski,
Sekretarz redakcji – Monika Leonowicz

Tłumaczenie angielskie
Zbigniew Nadstoga

ISSN 0076-1435

Pozycja dotowana przez Komitet Badań Naukowych
oraz Ministerstwo Kultury i Sztuki

POLSKIE TOWARZYSTWO LUDOZNAWCZE – WROCLAW 1994
ADMINISTRACJA, 50-139 WROCLAW, UL. SZEWSKA 36
REDAKCJA, 61-809 POZNAŃ, ŚW. MARCIN 78

WROCLAWSKA DRUKARNIA NAUKOWA – Zam. 2931/94

SPIS TREŚCI

I. STUDIA I MATERIAŁY

Danuta Penkala-Gawęcka, Antropologia medyczna a etnofarmakologia	13
Terence Wright, Narracja telewizyjna a film etnograficzny	24
Dorota Angutek, Dualistyczny rytuał religijny. Próba ujęcia modelowego	33
Zygmunt Kłodnicki, Tak zwana rubież etnograficzna a problem genezy przestrzennego zróźnicowania kultury ludowej w Polsce	47
Anna Targońska, Funkcja informacyjna polskich ludowych dziewczęcych i kobiecych fryzur, nakryć głowy i narzutek naramiennych. Na przykładzie Małopolski środkowej w II połowie XIX i I połowie XX wieku	70
Olga Kotlicka, Motyw przemiany w wilkołaki jako element inicjacyjnego stadium obrzędu weselnego u Słowian	89
Jacek Schmidt, Poznańskie i Kongresówka. Dawne podziały polityczne regionu w świetle wyobrażeń zbiorowych współczesnych Wielkopolan	97
Maria Nowacka, Emocje i refleksje wywoływane przez ryby u rybaków z Murzynowa	117
Dionizjusz Czubała, Współczesne opowieści o obcych. Z badań w Mongolii	133
Konrad Górny, Szamańska wizja świata Altajczyków	151
Bożena Muszkalska, Fonosfera praktyk szamańskich	161
Michael Abdalla, Łowiectwo ludowe u współczesnych Asyryjczyków na pograniczu sryjsko-turecko-irackim	169

II. PRZED 100-LECIEM POLSKIEGO TOWARZYSTWA LUDOZNAWCZEGO

Antoni Kuczyński, O nienapisanej książce Bronisława Piłsudskiego	191
Antoni Kuczyński, Korespondencja Bronisława Piłsudskiego z Adamem Fischerem, redaktorem naczelnym „Ludu”	199
Władysław M. Łatyszew, Materiały do bibliografii publikacji o Bronisławie Piłsudskim w języku rosyjskim	205
Antoni Kuczyński, Zbigniew J. Wójcik, Dwa nieogłoszone teksty o Janie Stanisławie Kubarym	223
Borys P. Polewoj, W poszukiwaniu nowych danych o <i>Diariuszu</i> Adama Kamień- skiego-Dłużyka	225

III. RECENZJE

Edward T. Said, Culture and imperialism, Alfred A. Knopf, New York 1993, ss. 380 (Wojciech J. Burszta)	259
---	-----

Martyn Hammersley, What's wrong with ethnography? Methodological exploration, Routledge, London 1992 (<i>Dorota Wolska</i>)	262
Claude Lévi-Strauss, Didier Eribon, Z bliska i z oddali, tłum. Krzysztof Kocjan, Wydawnictwo Opus, Łódź 1994, ss. 221 (<i>Konrad Górny</i>)	265
Jean Paul Sartre, Rozważania o kwestii żydowskiej, tłum. i przedmowa Jerzy Lisowski, Futura Press, Kraków 1992, ss. 151 (<i>Jacek Schmidt</i>)	266
Jerôme-Antoine Rony, Magia, tłum. M. Gawlikowski, „Siedmiogród”, Wrocław 1993, ss. 124 (<i>Dorota Angutek</i>)	268
Historia leków naturalnych, pod red. Barbary Kuźnickiej, t. 1, Źródła do dziejów etnofarmacji polskiej, Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN. Pracownia Historii Farmacji, Warszawa 1986, ss. 353; t. 2, Natura i kultura — współzależność w dziejach lekoznawstwa, jw., Warszawa 1989, ss. 138; t. 3, Zioloznawstwo w dawnej i współczesnej kulturze Rzeszowszczyzny, Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN. Pracownia Nauki o Leku, Warszawa 1993, ss. 167; t. 4, Z historii i etymologii polskich nazw roślin leczniczych, jw., Warszawa 1993, ss. 147, indeksy, il. (<i>Zbigniew J. Wójcik</i>)	271
Za wschodnią granicą 1917–1933, „Wspólnota Polska” i „Pallotinum II”, Warszawa 1993, ss. 447 (<i>Iwona Kabzińska-Stawarz</i>)	274
Kresy Północno-Wschodnie Drugiej Rzeczypospolitej (stan badań), Białystok 1993, ss. 84 (<i>Iwona Kabzińska-Stawarz</i>)	278
Antoni Kuczyński, Syberia. Czterysta lat polskiej diaspory. Antologia historyczno-kulturowa, Ossolineum, Wrocław-Warszawa-Kraków 1993, ss. 436 (<i>Roman Karczmarczyk</i>)	279
Jadwiga Kucharska, Poszukiwania tożsamości kulturowej ludności kaszubskiej w Polsce i Kanadzie, „Łódzkie Studia Etnograficzne” t. 32, 1993, ss. 135 (<i>ks. Władysław Szulist</i>)	281
Marek Dziewierski, Bożena Pactwa, Bogdan Siewierski, Dylematy tożsamości. Studium społeczności łemkowskiej w Polsce, Katowice 1992, ss. 138, il. (<i>Ryszard Kantor</i>)	284
Włodzimierz Wnuk, Andrzej Kudasik, Podhalański ruch regionalny, Oficyna Podhalańska, Kraków 1993, ss. 174 (<i>Ryszard Kantor</i>)	285
Ludwik Kamiński (vel Kamiński), O mieszkańcach gór tatrzańskich. Najdawniejsza monografia etnograficzna Podhala, z rękopisu opracował, objaśnieniami opatrzył oraz podał do druku Jacek Kolbuszewski, Oficyna Podhalańska, Kraków 1992, ss. 174 (<i>Ryszard Kantor</i>)	286
Ks. Ferdynand Machay, Moja droga do Polski. Pamiętnik, wyd. 3, Kraków 1992, ss. 193 (<i>Ryszard Kantor</i>)	287
Jadwiga Ciechanowska, Adam Czarnowski, Tatrzańskie lata (Z wędrówek po górach i Zakopanem XIX i XX w.), Kraków 1993, ss. 178, il. (<i>Ryszard Kantor</i>)	288
„Rocznik Podhalański” t. 5, Wydawnictwo Tatrzańskie, Zakopane 1992, ss. 483, il. 124 (<i>Ryszard Kantor</i>)	288
„Rocznik Tatarów Polskich”, wyd. Związku Tatarów Polskich, Gdańsk 1993 (<i>Janusz Kamocki</i>)	290
„Zeszyty Łużyckie” nr 1, 1990 — nr 8, 1993 (<i>Ewa Siatkowska</i>)	291
Mieczysław B. Markowski, Obywatele ziemscy w województwie kieleckim 1918-1939, Kieleckie Towarzystwo Naukowe, Kielce 1993, ss. 236 (<i>Zdzisław J. Winnicki</i>)	293
Gabriel Brzęk, Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie i jego Twórca, Wydawnictwo Lubelskie Nowe, Lublin 1994, ss. 200, il., aneksy, indeks nazwisk (<i>Zbigniew J. Wójcik</i>)	295
Vacys Milius, Mokslo draugijos ir lietuvių etnografija (XIX a. antroji pusė — XX a. pirmoji pusė), Mokslo ir enciklopedijų leidykla, Vilnius 1993, ss. 155 (<i>Witold Armon</i>)	297
Slimane Zeghidour, La vie quotidienne à la Mecque de Mahomet à nos jours, Hachette, Paris 1989, ss. 447 (<i>Anna Barska</i>)	300

Vaclav L. Seroševskij, Jakuty. Opyt etnografičeskogo issledovanija, wyd. 2, Moskva 1993, ss. 736, il. (<i>Zbigniew Wójcik</i>)	303
Dušan Holý, Ctibor Nečas, Žalující píseň. O osadu Romů v nacistických koncentračních táborech, Ústav lidové kultury, Strážnice 1993, ss. 152, fot., diagramy, nuty (<i>Wojciech Dudziak</i>)	305

IV. KRONIKA

Profesor Dorota Simonides — uczona, nauczyciel akademicki, polityk. Jubileusz 35-lecia pracy naukowej i dydaktycznej (<i>Teresa Smolińska</i>)	307
III Konferencja Europejskiego Stowarzyszenia Antropologów Społecznych, Oslo, 24-27 czerwca 1994 (<i>Zbigniew Jasiewicz</i>)	311
V Kongres Międzynarodowego Towarzystwa Etnologicznego i Folklorystycznego, Wiedeń, 12-16 września 1994 (<i>Bronisława Kopczyńska-Jaworska, Jadwiga Kucharska</i>)	314
Konferencja „Etnologia polska: między ludoznawstwem a antropologią”, Poznań, 26-27 maja 1994 (<i>Michał Buchowski</i>)	317
„Ekologia i folklor”. Druga międzynarodowa konferencja, Łódź, 3-6 czerwca 1994 (<i>Maria Lukowska, Violetta Przeremska</i>)	318
Konferencja „Polacy w Kazachstanie. Historia i współczesność”, Wrocław — Bagno, 27-30 czerwca 1994 (<i>Monika Leonowicz</i>)	320
„Na skrzyżowaniu kultur”. Sesja naukowa z okazji 25 lat pracy polskich misjonarzy Oblatów M.N. w Kamerunie, Obra, 12-13 września 1994 (<i>Ryszard Vorbrich</i>)	323
Sesja popularnonaukowa „Kultura regionu w programach i podręcznikach szkolnych”, Chorzów, 25 września 1993 (protokół z dyskusji) (<i>Elżbieta Berendt</i>)	325
Haft — rzemiosło czy sztuka? Wystawa w Muzeum Etnograficznym w Krakowie, luty — marzec 1994 (<i>Anna Spiss</i>)	328
„Repatrianci” — nowy konkurs na pamiętniki przesiedlonych (<i>Magdalena Jarmuła</i>)	330
Etnograficzny tom serii „Zapysky Naukovoho Tovarystva imeni T. Ševčenko” i 100-lecie Muzeum Etnograficznego we Lwowie (<i>Edward Pietraszek</i>)	332
„Honorowa Odznaka Sybiraka” dla „Biblioteki Zesłańca” (<i>Roman Karczmarczyk</i>)	335

V. IN MEMORIAM

Maria Gładyszowa 1912-1994 (<i>Zofia Szromba-Rysowa, Danuta Tylkowa</i>)	345
Marian Palmowski 1929-1993 (<i>Anna Spiss</i>)	347

CONTENTS

I. STUDIES AND MATERIALS

Danuta Penkala-Gawęcka, Medical anthropology vs. ethnopharmacology	13
Terence Wright, Television narrative and ethnographic film	24
Dorota Angutek, Dualistic ritual in religious cultures. An attempt at modelling	33
Zygmunt Kłodnicki, The so-called ethnographic border vs. the genesis of spatial differentiation of folk culture in Poland	47
Anna Targońska, The informative function of Polish folk girls' and women's hairdos, headgear and worn in Central Małopolska at the turn of the 20th century	70
Olga Kotlicka, Transformation into werewolves as an element of the Slavonic wedding ceremony	89
Jacek Schmidt, The Poznań Province vs. the Congress Kingdom of Poland. Old political divisions of the region in the opinion of contemporary inhabitants of Wielkopolska	97
Maria Nowacka, Fish evoked emotions and reflections of fishermen from Murzynowo	117
Dionizjusz Czubala, Modern tales about strangers. A field study in Mongolia	133
Konrad Górny, The shamanic vision of the Altaic world	151
Bożena Muszkalska, The phonosphere of shamanic practices	161
Michael Abdalla, Folk hunting of contemporary Assyrians living in areas bordering Syria, Turkey and Iraq	169

II. BEFORE THE CENTENNIAL OF THE POLISH ETHNOLOGICAL SOCIETY

Antoni Kuczyński, About Bronisław Piłsudski's unwritten book	191
Antoni Kuczyński, Letters between Bronisław Piłsudski and Adam Fischer, Editor-in-Chief of „Lud”	199
Władysław M. Łatyszew, Materials for the bibliography to the publication on Bronisław Piłsudski in the Russian language	205
Antoni Kuczyński, Zbigniew J. Wójcik, Two unpublished texts about Jan Stanisław Kubary	223
Borys P. Polewoj, In search of new data on the Adam Kamieński-Dłużyk's <i>Diary</i>	235

III. REVIEW

Edward T. Said, Culture and imperialism, Alfred A. Knopf, New York 1993, pp. 380 (<i>Wojciech J. Burszta</i>)	259
Martyn Hammersley, What's wrong with ethnography? Methodological exploration, Routledge, London 1992 (<i>Dorota Wolska</i>)	262

- Claude Lévi-Strauss, Didier Eribon, Z bliska i z oddali (De près et de loin), transl. by Krzysztof Kocjan, Wydawnictwo Opus, Łódź 1994, pp. 221 (*Konrad Górny*) 265
- Jean Paul Sartre, Rozważania o kwestii żydowskiej (Réflexions sur la question juive), transl. and foreword by Jerzy Lisowski, Futura Press, Kraków 1992, pp. 151 (*Jacek Schmidt*) 266
- Jerôme-Antoine Rony, Magia (La magie), transl. by M. Gawlikowski, „Siedmiogród”, Wrocław 1993, pp. 124 (*Dorota Angutek*) 268
- Historia leków naturalnych (History of natural medications), ed. by Barbara Kuźnicka, vol. 1, Źródła do dziejów etnofarmacji polskiej (Sources for the history of Polish ethnopharmacy), Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN. Pracownia Historii Farmacji, Warszawa 1986, pp. 353; vol. 2, Natura i kultura — współzależność w dziejach lekownawstwa (Nature and culture — interdependence in the history of pharmacognosy), ditto, Warszawa 1989, pp. 138; vol. 3, Ziołoznawstwo w dawnej i współczesnej kulturze Rzeszowszczyzny (Medicinal phytology in the old and contemporary culture of the Rzeszów region), Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN. Pracownia Nauki o Leku, Warszawa 1993, pp. 167; vol. 4. Z historii i etymologii polskich nazw roślin leczniczych (On the history and etymology of Polish names of medicinal plants), ditto, Warszawa 1993, pp. 147, indices, il. (*Zbigniew J. Wójcik*) 271
- Za wschodnią granicą 1917-1933 (Beyond the eastern border 1917-1933), „Wspólnota Polska” and „Pallotinum II”, Warszawa 1993, pp. 447 (*Iwona Kabzińska-Stawarz*) 274
- Kresy Północno-Wschodnie Drugiej Rzeczypospolitej (stan badań) (North-eastern borderlands of the Second Polish Republic [The state of research]), Białystok 1993, pp. 84 (*Iwona Kabzińska-Stawarz*) 278
- Antoni Kuczyński, Syberia. Czteryście lat polskiej diaspory. Antologia historyczno-kulturowa (Siberia. Four hundred years of Polish Diaspora. A historical and cultural anthology), Ossolineum, Wrocław — Warszawa — Kraków 1993, pp. 436 (*Roman Karczmarczyk*) 279
- Jadwiga Kucharska, Poszukiwania tożsamości kulturowej ludności kaszubskiej w Polsce i Kanadzie (Search for the cultural identity of Kashubians in Poland and Canada), „Łódzkie Studia Etnograficzne” vol. 32, 1993, pp. 136 (Rev. *Władysław Szulist*) 281
- Marek Dziewierski, Bożena Pactwa, Bogdan Siewierski, Dylematy tożsamości. Studium społeczności łemkowskiej w Polsce (The dilemmas of identity. A study of the Russian population [Rusnaki] inhabiting the Rzeszów region in Poland), Katowice 1992, pp. 138, il. (*Ryszard Kantor*) 284
- Włodzimierz Wnuk, Andrzej Kudasik, Podhalański ruch regionalny (The regional movement in Podhale), Oficyna Podhalańska, Kraków 1993, pp. 174 (*Ryszard Kantor*) 285
- Ludwik Kamiński (alias Kamiński), O mieszkańcach gór tatrzańskich. Najdawniejsza monografia Podhala (On the inhabitants of the Tatra Mountains. The oldest ethnographic monograph of Podhale), prepared from a manuscript, with explanations, by Jacek Kolbuszewski, Oficyna Podhalańska, Kraków 1992, pp. 174 (*Ryszard Kantor*) 286
- Rev. Ferdynand Machay, Moja droga do Polski. Pamiętnik (My road to Poland. A diary), 3rd ed., Kraków 1992, pp. 193 (*Ryszard Kantor*) 287
- Jadwiga Ciechanowska, Adam Czarnowski, Tatrzańskie lata (Z wędrówek po górach i Zakopanem XIX i XX w.) (The Tatra years [On trips in the mountains and Zakopane in the 19th and 20th c.]), Kraków 1993, pp. 178, il. (*Ryszard Kantor*) 288
- „Rocznik Podhalański” vol. 5, Wydawnictwo Tatrzańskie, Zakopane 1992, pp. 483, il. 124 (*Ryszard Kantor*) 288
- „Rocznik Tatarów Polskich”, publication of the Związek Tatarów Polskich, Gdańsk 1993 (*Janusz Kamocki*) 290
- „Zeszyty Łużyckie” No 1, 1990 — No 8, 1993 (*Ewa Siatkowska*) 291

Mieczysław B. Markowski, Obywatele ziemscy w województwie kieleckim 1918-1939 (Landed aristocracy in the Kielce province 1918-1939, Kieleckie Towarzystwo Naukowe, Kielce 1993, pp. 236 (<i>Zdzisław J. Winnicki</i>)	293
Gabriel Brzęk, Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie i jego Twórca (The Dzieduszycki Museum in Lvov and its Founder), Wydawnictwo Lubelskie Nowe, Lublin 1994, pp. 200, il., appendices, name index (<i>Zbigniew J. Wójcik</i>)	295
Vacys Milius, Mokslo draugijos ir lietuvių etnografija (XIX a. antroji pusė – XX a. pirmoji pusė), Mokslo ir enciklopedijų leidykla, Vilnius 1993, pp. 155 (<i>Witold Armon</i>)	297
Slimane Zeghidour, La vie quotidienne à la Mecque de Mahomet à nos jours, Hachette, Paris 1989, pp. 447 (<i>Anna Barska</i>)	300
Vaclav L. Seroševskij, Jakuty. Opyt etnografičeskogo issledovanija, 2nd ed., Moskva 1993, pp. 736, il. (<i>Zbigniew J. Wójcik</i>)	303
Dušan Holý, Ctibor Nečas, Žalující píseň. O osadu Romů v nacistických koncentračních táborech, Ústav lidové kultury, Strážnice 1993, pp. 152, photographs, diagrams, musical notes (<i>Wojciech Dudziak</i>)	305

IV. CHRONICLE

Professor Dorota Simonides – scholar, academic teacher, politician. The jubilee of 35 years of scholarly and didactic work (<i>Teresa Smolińska</i>)	307
3rd Conference of the European Association of Social Anthropologists, Oslo, 24-27 June 1994 (<i>Zbigniew Jasiewicz</i>)	311
5th Congress of International Society of Ethnology and Folklor, Vienna, 12-16 September 1994 (<i>Bronisława Kopczyńska-Jaworska, Jadwiga Kucharska</i>)	314
Conference “Polish ethnology: between ethnography and anthropology”, Poznań, 26-27 May 1994 (<i>Michał Buchowski</i>)	317
“Ecology and folklore”, 2nd International Conference, Łódź, 3-6 June 1994 (<i>Maria Łukowska, Violetta Przeremska</i>)	318
Conference “Poles in Kazakhstan. History and present days”, Wrocław – Bagno, 27-30 June 1994 (<i>Monika Leonowicz</i>)	320
“At the crossroads of cultures”. Scholarly session on the occasion of 25 years of work of Polish Oblate missionaries in Cameroon, Obra, 12-13 September 1994 (<i>Ryszard Vorbrich</i>)	323
Scientific session on “The culture of the region in school curricula and textbooks”, Chorzów, 25 September 1993 (minutes of the discussion) (<i>Elżbieta Berendt</i>)	325
Embroidery – a craft or an art? Exhibition at the Ethnographic Museum in Cracow, February-March 1994 (<i>Anna Spiss</i>)	328
“Repatriates” – diaries of the resettled, a competition (<i>Magdalena Jarmuła</i>)	330
Ethnographic volume in series „Zapisky Naukovoho Tovarystva imeni T. Ševčenka” and the centennial of the Ethnographic Museum in Lvov (<i>Edward Pietraszek</i>)	332
An Honorary Badge of a Siberian Deportee for the „Biblioteka Zesłańca” (Deportee’s Library) (<i>Roman Karczmarczyk</i>)	335

V. IN MEMORIAM

Maria Gładyszowa 1912-1994 (<i>Zofia Szromba-Rysowa, Danuta Tylkowa</i>)	345
Marian Palmowski 1929-1993 (<i>Anna Spiss</i>)	347

